

การศึกษาพัฒนาการเด็กปฐมวัยที่เป็นเด็กพิเศษในศูนย์ส่งเสริมพัฒนาการเด็ก

กรุงเทพมหานคร

พิลาศสรายุ วังสุวรรณ*

ธงชัย สมบูรณ์**

บทคัดย่อ

การศึกษานี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาพัฒนาการเด็กปฐมวัยที่เป็นเด็กพิเศษในศูนย์ส่งเสริมกระตุ้นพัฒนาการเด็ก กรุงเทพมหานคร (2) เปรียบเทียบพัฒนาการเด็กปฐมวัยที่เป็นเด็กพิเศษ ในศูนย์ส่งเสริมกระตุ้นพัฒนาการเด็ก กรุงเทพมหานคร จำแนกตามประเภทความบกพร่อง และสถานะผู้ปกครอง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้จำนวน 80 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ แบบสอบถามจำนวน 40 ข้อ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way Analysis of Variance) ผลการศึกษาพบว่า 1) พัฒนาการเด็กปฐมวัยที่เป็นเด็กพิเศษในศูนย์ส่งเสริมกระตุ้นพัฒนาการเด็ก กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง รายด้าน ด้านการใช้กล้ามเนื้อมัดใหญ่ และด้านการใช้กล้ามเนื้อมัดเล็กและสติปัญญา อยู่ในระดับดี ด้านภาษาและการเข้าใจภาษาอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนด้านสังคมไม่มีพัฒนาการ 2) พัฒนาการเด็กปฐมวัยที่เป็นเด็กพิเศษในศูนย์ส่งเสริมกระตุ้นพัฒนาการเด็ก กรุงเทพมหานคร ที่มีประเภทความบกพร่องต่างกัน มีพัฒนาการโดยภาพรวมและรายด้าน แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3) พัฒนาการเด็กปฐมวัยที่เป็นเด็กพิเศษ ในศูนย์ส่งเสริมกระตุ้นพัฒนาการเด็ก กรุงเทพมหานคร ที่มีสถานะผู้ปกครองต่างกัน มีพัฒนาการโดยภาพรวมและรายด้าน แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

*นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาการศึกษาเพื่อการพัฒนา เอกจิตวิทยาการศึกษาศึกษาพิเศษ
ภาควิชาพื้นฐานการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
**รองศาสตราจารย์ ดร. ประจำภาควิชาพื้นฐานการศึกษา อาจารย์ที่ปรึกษา

บทนำ

เด็กพิเศษ เด็กออกระดับ หรือเด็กที่มีความต้องการพิเศษ หมายถึงเด็กที่มีลักษณะเฉพาะ มีการเจริญเติบโต และการพัฒนาการที่แตกต่างไปจากเด็กปกติอย่างเห็นได้ชัดในเรื่องของสติปัญญา ร่างกาย อารมณ์และสังคม ซึ่งความแตกต่างที่เกิดขึ้นกับเด็กจะต้องมีการให้การดูแล การช่วยเหลือ และการฟื้นฟูสมรรถภาพที่ถูกต้อง อาทิเช่น การจัดการศึกษาพิเศษ การส่งเสริมกระตุ้นพัฒนาการ การบำบัดทางเลือก และการเข้าถึงระบบบริการสาธารณสุข หนึ่งในเด็กที่มีความต้องการพิเศษ มักถูกสังคมมองอย่างละเลยเพิกเฉย อันเนื่องมาจากปัจจัยทางสังคมที่มองว่าเป็นเด็กพิการที่ไร้ค่า ไม่มีสมรรถภาพต้องพึ่งพิงผู้อื่นตลอดเวลา ไม่สามารถที่จะพัฒนาไปในแนวทางที่ดีกว่านี้ได้ ทั้งยังเป็นภาระต่อครอบครัว สังคม และประเทศชาติ การให้การช่วยเหลือนั้น มีปัญหาและวิธีการดูแลช่วยเหลือที่แตกต่างกันไป การดำเนินชีวิต และอยู่ได้อย่างอิสระของเด็กที่มีความต้องการพิเศษโดยไม่พึ่งพิงผู้อื่นมากนัก จึงไม่ใช่เรื่องง่ายต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน เริ่มตั้งแต่ครอบครัว ซึ่งเป็นหน่วยสังคมที่เล็กและใกล้ชิดที่สุด ครอบครัวจึงมีความสำคัญต่อเด็กเหล่านี้นมากที่สุด ผู้ดูแลต้องมีความเข้าใจและให้โอกาสพัฒนาส่งเสริมเด็กเหล่านี้นี้ได้ทำสิ่งต่าง ๆ ตามศักยภาพที่แท้จริงของเขา รองลงมาคือ สมาชิกในสังคมที่ถึงแม้จะเป็นคนนอกแต่มีบทบาทสำคัญที่จะช่วยให้การใช้ชีวิตในสังคมของคนเหล่านี้นี้ง่ายขึ้น (ยุดี วิริยางกูร, 2553, บทนำ)

เด็กปฐมวัยที่เป็นเด็กพิเศษจะมีแนวทางในการดูแลช่วยเหลือ ส่งเสริมพัฒนาการ และการฟื้นฟูสมรรถภาพที่แตกต่างกันไปในแต่ละบุคคล ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับระดับความรุนแรง

แรง และประเภทของความต้องการพิเศษนั้น ๆ ในการประเมินเด็กปฐมวัยที่เป็นเด็กพิเศษมีเป้าหมายเพื่อค้นหาพัฒนาการที่ผิดปกติในระยะเริ่มแรก ซึ่งเป็นการประเมินในเรื่องของพัฒนาการทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ พัฒนาการทางด้านร่างกาย พัฒนาการทางด้านสติปัญญา พัฒนาการทางด้านภาษา และการเข้าใจภาษา และพัฒนาการทางสังคม ฉะนั้นการค้นพบพัฒนาการที่ผิดปกติ และให้การดูแลช่วยเหลือส่งเสริม กระตุ้นพัฒนาการเด็กทั้ง 4 ด้านนั้น เพื่อลดความพิการ และมีเป้าหมายให้เกิดความสมบูรณ์ และเกิดประโยชน์กับเด็กมากที่สุด บิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือผู้ดูแลใกล้ชิดเด็ก ต้องตระหนักถึงความสำคัญในการพาเด็กมารับการส่งเสริมกระตุ้นพัฒนาการ และฟื้นฟูสมรรถภาพในด้านต่าง ๆ โดยพาเด็กมารับบริการในสถานพยาบาล เช่น สถาบันพัฒนาการ คลินิกส่งเสริมกระตุ้นพัฒนาการ ศูนย์ส่งเสริมพัฒนาการเด็ก ในเขตเมืองหรือชุมชน แหล่งที่ให้การกระตุ้นพัฒนาการดังกล่าวนี้ จะประกอบด้วยทีมสหสาขาวิชาชีพที่ผ่านการอบรมเฉพาะทางด้านการกระตุ้นและส่งเสริมพัฒนาการเด็ก อาทิเช่น นักกายภาพบำบัด นักกิจกรรมบำบัด นักอรรถบำบัด พยาบาลวิชาชีพ ครูการศึกษาพิเศษ เป็นต้น ซึ่งเป็นไปตามข้อกำหนดมาตรฐานการให้บริการสวัสดิการสังคมด้านเด็ก สาขาสุขภาพอนามัย

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้ศึกษาจึงมีความสนใจทำการศึกษาพัฒนาการเด็กปฐมวัยที่เป็นเด็กพิเศษ ในศูนย์ส่งเสริมพัฒนาการเด็ก กรุงเทพมหานคร เพื่อให้ทราบถึงแนวทาง วิธีการปฏิบัติ การฝึกทักษะที่จำเป็น ให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อเด็กปฐมวัยที่เป็นเด็กพิเศษ ซึ่งผลการศึกษาสามารถนำมาต่อยอดความรู้ และพัฒนาหน่วยงานที่ให้การส่งเสริมกระตุ้นพัฒนาการเด็กได้มีแนวคิด แนวทางการปฏิบัติ เพื่อเพิ่มศักยภาพของหน่วยส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยที่มีความต้องการพิเศษ ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาพัฒนาการเด็กปฐมวัยที่เป็นเด็กพิเศษในศูนย์ส่งเสริมพัฒนาการเด็ก

กรุงเทพมหานคร

2. เพื่อเปรียบเทียบพัฒนาการเด็กปฐมวัยที่เป็นเด็กพิเศษในศูนย์ส่งเสริมพัฒนาการเด็ก กรุงเทพมหานคร จำแนกตามประเภทของความบกพร่อง และสถานะผู้ปกครอง

ขอบเขตของการศึกษา

ประชากรที่ใช้ในการศึกษานี้ ได้แก่ ผู้ปกครองเด็กปฐมวัยที่เป็นเด็กพิเศษ ที่เข้ารับบริการในศูนย์ส่งเสริมพัฒนาการเด็ก กรุงเทพมหานคร จำนวน 100 คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาได้มาโดยเปิดตารางสำเร็จรูปของ Krejcie and Morgan (1970, pp. 601-610) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95% ของจำนวนประชากร 100 คน แล้วใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) อย่างเป็นสัดส่วน ซึ่งในแต่ละชั้นภูมิใช้เทคนิค การสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 80 คน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติในการพัฒนาส่งเสริมกระตุ้นพัฒนาการในทุกด้านของเด็กพิเศษในศูนย์ส่งเสริมพัฒนาการเด็ก กรุงเทพมหานคร ให้มีความสมบูรณ์มากขึ้น
2. เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาส่งเสริมกระตุ้นพัฒนาการเด็กพิเศษในศูนย์ส่งเสริมพัฒนาการเด็กในชุมชน และต่างจังหวัดต่อไป

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษานี้แบ่งออกเป็น 2 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม ชนิดเลือกตอบคำถามแบบเลือกตอบ (Multiple Choices) เพื่อถามเกี่ยวกับ ประเภทของเด็กพิเศษ และสถานะของ

ผู้ปกครอง

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับพัฒนาการเด็กปฐมวัยที่เป็นเด็กพิเศษในศูนย์ส่งเสริมพัฒนาการเด็ก กรุงเทพมหานคร แบ่งออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ ด้านพัฒนาการด้านการใช้กล้ามเนื้อขนาดใหญ่ ด้านพัฒนาการด้านการใช้กล้ามเนื้อเล็กและสติปัญญา ด้านพัฒนาการด้านภาษา และด้านพัฒนาการด้านสังคม ผู้ศึกษาเลือกข้อคำถามจากเครื่องมือแบบสอบถามของสุภรพรรณ ศรีหิรัญศรี (2555) ประกอบด้วยข้อคำถาม 40 ข้อ แบบสอบถามมีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale Questionnaire) 3 ระดับ

ผลการศึกษา

การศึกษาพัฒนาการเด็กปฐมวัยที่เป็นเด็กพิเศษ ในศูนย์ส่งเสริมพัฒนาการเด็ก กรุงเทพมหานคร สรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

1. พัฒนาการเด็กปฐมวัยที่เป็นเด็กพิเศษ ในศูนย์ส่งเสริมพัฒนาการเด็กกรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง รายด้าน ด้านการใช้กล้ามเนื้อขนาดใหญ่ และด้านกล้ามเนื้อเล็กและสติปัญญา อยู่ในระดับดี ด้านภาษาและการเข้าใจภาษา อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนด้านสังคม ไม่มีพัฒนาการ

2. พัฒนาการเด็กปฐมวัยที่เป็นเด็กพิเศษ ในศูนย์ส่งเสริมพัฒนาการเด็กกรุงเทพมหานคร ที่มีประเภทต่างกัน มีพัฒนาการโดยภาพรวม และรายด้าน ด้านการใช้กล้ามเนื้อขนาดใหญ่ ด้านกล้ามเนื้อเล็กและสติปัญญา ด้านภาษาและการเข้าใจภาษา และด้านสังคม แตกต่างกันอย่างไม่มีความสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. พัฒนาการเด็กปฐมวัยที่เป็นเด็กพิเศษ ในศูนย์ส่งเสริมพัฒนาการเด็กกรุงเทพมหานคร ที่มีสถานะผู้ปกครองต่างกัน มีพัฒนาการโดยภาพรวม และรายด้าน ด้านการใช้กล้ามเนื้อขนาดใหญ่ ด้านกล้ามเนื้อเล็กและสติปัญญา ด้านภาษาและการเข้าใจภาษา และด้านสังคม แตกต่างกันอย่างไม่มีความสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อภิปรายผลการศึกษา

1. พัฒนาการเด็กปฐมวัยที่เป็นเด็กพิเศษ ในศูนย์ส่งเสริมพัฒนาการเด็ก

กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง รายด้าน ด้านการใช้กล้ามเนื้อมัดใหญ่ และด้านกล้ามเนื้อมัดเล็กและสติปัญญา อยู่ในระดับดี ด้านภาษาและการเข้าใจภาษา อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนด้านสังคม ไม่มีพัฒนาการ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะพัฒนาการด้านสังคมในเด็กพิเศษจะมีความแตกต่างอย่างมากกว่าเด็กปกติ อันเนื่องมาจากลักษณะความบกพร่อง ความรุนแรง ของเด็กพิเศษแต่ละประเภทที่แตกต่างกัน บางครั้งผู้ปกครอง หรือผู้ดูแล อาจนำเด็กมากระตุ้นพัฒนาการช้า และไม่ได้มีการฝึกกระตุ้นพัฒนาการเองหลังได้รับการบำบัดแล้ว อาจเป็นได้ว่าขาดความรู้ความเข้าใจต่อพัฒนาการ และความต้องการของเด็ก จึงละเลยในการนำเด็กมาฝึกกระตุ้นพัฒนาการอย่างสม่ำเสมอ บางครั้งด้วยลักษณะของเด็กพิเศษเองจะแยกตัว ทำกิจกรรมคนเดียว หรือไม่ทำเลย นั่งเหม่อลอย ทำให้พัฒนาการด้านการรับรู้ช้า และไม่สามารถเข้าสังคมกับผู้อื่นได้

2. พัฒนาการเด็กปฐมวัยที่เป็นเด็กพิเศษ ในศูนย์ส่งเสริมพัฒนาการเด็ก

กรุงเทพมหานคร ที่มีประเภทต่างกัน มีพัฒนาการโดยภาพรวม และรายด้าน ด้านการใช้กล้ามเนื้อมัดใหญ่ ด้านกล้ามเนื้อมัดเล็กและสติปัญญา ด้านภาษาและการเข้าใจภาษา และด้านสังคม ไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะลักษณะความบกพร่องของเด็กที่พิเศษที่แตกต่างกัน ส่วนใหญ่แล้วพัฒนาการจะล่าช้ากว่าเด็กปกติทั่วไป ซึ่งลำดับขั้นตอนของพัฒนาการในเด็กแต่ละคนจะมีลักษณะเดียวกัน แต่ระยะเวลาในการผ่านแต่ละขั้นตอน อาจแตกต่างกันไปขึ้นกับประเภทเด็กพิเศษนั้น ๆ จึงเป็นไปได้ว่าพัฒนาการทั้ง 4 ด้าน ไม่มีความแตกต่างกัน โดยขึ้นอยู่กับลักษณะของเด็กพิเศษนั้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ ประไพพัทธ์ ทตสอย (2557) ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมดูแลบุตรของผู้ปกครองที่มีบุตรเป็น Autistic: ศึกษาเฉพาะกรณีสถาบันพัฒนาการ เขตกรุงเทพมหานคร พบว่า พฤติกรรมการดูแลบุตรของผู้ปกครองที่มีบุตรเป็นออทิสติกที่มีความถนัดในการฝึก

กระตุ้นพัฒนาการต่างกัน มีปัจจัยในภาพรวมไม่แตกต่างกัน

3. พัฒนาการเด็กปฐมวัยที่เป็นเด็กพิเศษ ในศูนย์ส่งเสริมพัฒนาการเด็ก

กรุงเทพมหานคร ที่มีสถานะผู้ปกครองต่างกัน มีพัฒนาการโดยภาพรวม และรายด้าน ด้านการใช้กล้ามเนื้อมัดใหญ่ ด้านกล้ามเนื้อมัดเล็กและสติปัญญา ด้านภาษาและการเข้าใจภาษา และด้านสังคม ไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ บิดา มารดา ผู้ให้การดูแลที่มีบุตรหลานเป็นเด็กพิเศษ มีความตระหนักรู้ถึงบทบาทหน้าที่ของแต่ละบุคคล ในการให้การดูแลเลี้ยงดูบุตรหลาน อย่างเอาใจใส่ ด้วยความรัก ความปรารถนาดี ให้เด็กเจริญเติบโตเป็นคนดี และอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างเป็นสุข จึงนำบุตรหลานที่เป็นเด็กพิเศษไปฝึกกระตุ้นพัฒนาการ และนำคำแนะนำจากทีมสหสาขาวิชาชีพมาให้การดูแล ฝึกฝนบุตรหลานต่อที่บ้านอย่างจริงจัง เพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคมอย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการศึกษาไปใช้

1. ศูนย์ส่งเสริมพัฒนาการเด็ก กรุงเทพมหานคร ควรให้ความสำคัญในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยที่เป็นเด็กพิเศษ ทางด้านสังคม
2. ศูนย์ส่งเสริมพัฒนาการเด็ก กรุงเทพมหานคร ควรส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยที่เป็นเด็กพิเศษ ทางด้านภาษาและการเข้าใจภาษา เกี่ยวกับ การรู้จักตั้งคำถาม เช่น ใคร ทำไม ที่ไหน อะไร

ข้อเสนอแนะในการทำการศึกษารังต่อไป

1. ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยที่เป็นเด็กพิเศษในศูนย์ส่งเสริมพัฒนาการเด็ก อื่น ๆ เช่นในศูนย์ภูมิภาค

2. ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับปัญหาการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยที่เป็นเด็กพิเศษ ในศูนย์ส่งเสริมพัฒนาการเด็ก

เอกสารอ้างอิง

ประไพพัทธ์ ทัตสอย. (2557). ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมดูแลบุตรของผู้ปกครองที่มีบุตรเป็น *Autistic*: ศึกษาเฉพาะกรณีสถาบันพัฒนาการ เขตกรุงเทพมหานคร.

วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ยุวดี วิริยางกูร. (2553). การศึกษาสภาพชีวิตครอบครัวของวัยรุ่นที่มีภาวะบกพร่องทางสติปัญญาในระดับรุนแรง ในจังหวัดภาคกลางของประเทศไทย. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ศุภรพรรณ ศรีหิรัญรัมย์. (2555). การศึกษาหลักไมล์พัฒนาการของเด็กกลุ่มดาวน์ซินโดรมวัยแรกเกิดถึง 2 ปี ที่มารับบริการจากหน่วยส่งเสริมพัฒนาการ โปรแกรมวัยทารก สถาบันราชานุกูล. รายงานการวิจัย, สถาบันราชานุกูล.